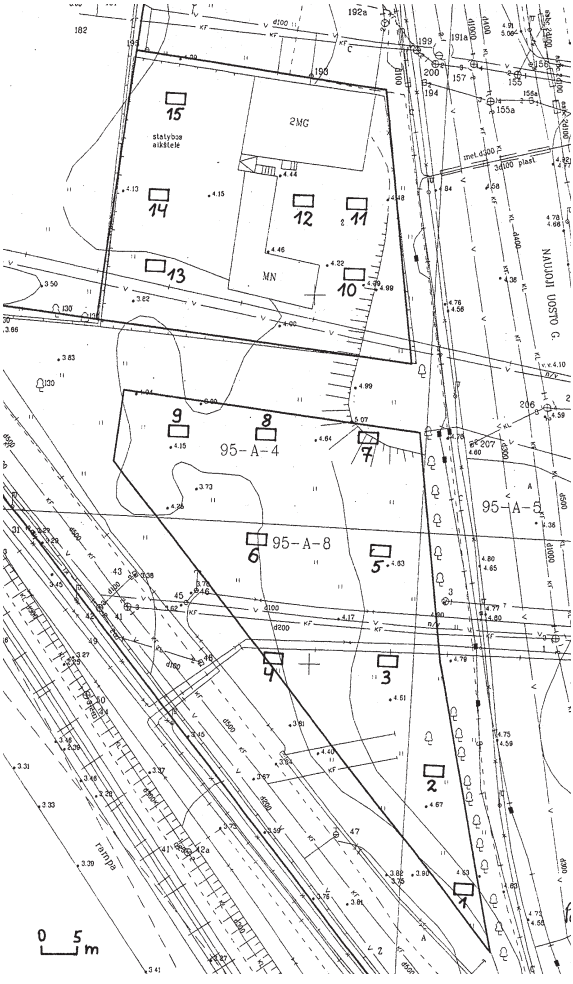
ŽVALGOMIEJI TYRIMAI NAUJOSIOS UOSTO G. 5

Gintautas ZABIELA

1 pav. Tyrinėtų sklypų situacijos planas. *G. Zabielos brėž.*
Fig. 1. The situation plan of the excavated lots.

2006 m. Klaipėdoje, sklypuose Naujosios Uosto g. 5A ir 5B BRIAI vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus. Tyrinėjimų tikslas buvo išsiaiškinti šiuose sklypuose esančio kultūrinio sluoksnio vertę bei išlikimą, kadangi čia ateityje numatoma statyti biurų pastatus.

Naujosios Uosto g. 5 adresu suformuoti du kadastriniai sklypai, skiriami 9 m pločio beveik R–V kryptimi einančio ruožo, palikto būsimai gatvei. Į Š nuo to ruožo yra suformuotas trapecijos formos 37 m ilgio Š–P kryptimi, 44 m pločio P dalyje ir 35 m pločio Š dalyje sklypas 5A. Jis aptvertas jau aplūžusia medine tvora, ištisai užverstas visokiomis šiukšlėmis ir iš kažkur suvežtu gruntu (iki 1 m storio sluoksnis). Sklypo ŠR dalyje stovi negyvenamas dviaukštis mūrinis pastatas, centrinėje ir P dalyse – nenaudojami mūriniai sandėliukai. Sklypo aukštis virš jūros lygio yra 4,00–4,50 m. Į P nuo gatvei palikto ruožo suformuotas beveik trikampio formos 72 m ilgio Š–P kryptimi, 33 m pločio Š dalyje sklypas 5B. Jo ribos natūroje neišskiria, paviršius beveik lygus, apaugęs žema žole. ŠV krašte yra čia anksčiau stovėjusio pastato pamatų žymės, palei Naująją Uosto g. auga jaunų liepų eilė. Sklypo aukštis virš jūros lygio – 4,60–4,70 m ir tik pats jo V kraštas buvusios Uosto g. link yra žemesnis per 70–80 cm (H_{abs} 3,80–3,90 m).

Sklypai Naujosios Uosto g. 5 yra į Š nuo Klaipėdos senamiesčio, istoriniame Vitės priemiestyje, maždaug jo centrinėje dalyje. Paprastai nurodoma, kad Vitės priemiestis minimas nuo 1328 m., tačiau kokiame konkrečiame dokumente tai padaryta – neaišku. Pats

žodis „Vitė“ kildinamas iš žodžio „vitingas“. Taip vadinti vietiniai kilmingieji, perėję į tarnybą Ordinui, gavę iš jo žemės, apgyvendinti netoli pilių ir vykdę įvairias su jomis susijusias tarnybas. Neabejotinai Vitė minima nuo 1503 m. Pradžioje, matyt, gyventa tik teritorijoje priešais pilį Danės dešiniajame krante ir marių pakrantėje. Tai liudija 1641 m. žemėlapis. Nurodoma, kad 1629 m. (1629–1635 m. švedų okupacijos metu) palei Vitę buvo iškirsti miškai, dėl to prasidėjo smėlio pustymai ir intensyvus kopų formavimasis, stabdęs tolesnę priemiesčio raidą. 1678 m. lapkričio 18 d. rengiantis ginti Klaipėdos pilį Vitės priemiestis buvo sudegintas, tačiau greitai buvo atstatytas ir pradėjo smarkiai plėstis, ypač palei Danę. Išsiplėtusi Vitė užfiksuota 1757 m. miesto plane. Rusijos kariuomenei priartėjus prie Klaipėdos, Vitės priemiestis 1757 m. birželio 29 d. vėl sudegintas – iš 119 Vitės ir Krūmamiesčio sodybų išliko tik 14. Pilies ir miesto puolimo metu Vitė naudota kaip rusų kariuomenės įsitvirtinimo vieta. Pasibaigus karo veiksmams Vitė greitai atsistatė ir vėl pradėjo plėstis.

Sprendžiant pagal išlikusius planus, teritorija tarp Uosto ir Naujosios Uosto g. buvo apgyvendinta XVIII a., tačiau, atrodo, tik P dalyje. Likusi Vitės dalis intensyviai užstatyta nuo XIX a. pradžios. 1854 m. spalio 7 d. ji sunaikinta didžiojo Klaipėdos gaisro metu (74 sklypai). Vėliau priemiestis vėl atstatytas, daugiausia mūriniais namais. Paskutinis jo sugriovimo etapas buvo 1945 m. pradžioje, kai subombarduota uosto teritorija. Plečiantis uostui apgriauta teritorija po karo perplanuota, nutiesta nauja Naujoji Uosto g. (senoji Uosto (buvusi Malkų (*Holtzstrasse*)) g. dalinai atsidūrė uždaroje uosto teritorijoje), kuri tyrinėtų sklypų vietose įstrižai kirto 2 kvartalus, buvusius tarp XIX a. susiformavusių Mikšo (*Seilerstrasse*), Mėsininkų (*Fleischerstrasse*) ir Rožių (*Rosenstrasse*) g. Sklypai apardyti įvairių požeminių komunikacinių trasų.

Artimiausi sklypams tyrinėjimai iki tol vykdyti daugiau į Š nuo tyrinėtos teritorijos. 1992 m. į ŠV nuo sklypo 5A, 6,7 m į R nuo Uosto g. iškastame šurfe 10 30 cm gylyje po griuvenomis R. Sprainaitis rado XIX a. mūrinio pastato sieną, o 1,4 m gylyje įžemio nepasiekė. Kitos dvi vietos tyrinėtos į Š nuo sklypo 5A. 1996 m. tas pats R. Sprainaitis 16 kvartalo Š dalyje tarp Naujosios Uosto, Gegužės ir M. Šerniaus g. ištyrė 10 šurfų (bendrą 40,8 m^2 dydžio plotą), aptiko iki 1,44–1,9 m storio kultūrinius sluoksnius, kurių apatinėje dalyje 0,9–1,7 m gylyje pasiektas XVIII a. antros pusės – XIX a. pradžios priemolio su griuvenomis kultūrinis sluoksnis. Virš jo buvo supiltiniai iš pajūrio atvežti smėlio sluoksniai su XIX–XX a. radiniais. 1999 m. R. Bračiulienė fiksavo 72 m ilgio, iki 90 cm gylio elektros kabelio tranšėją palei Gegužės g. tarp Naujosios Uosto ir M. Šerniaus g. Čia iki 60 cm gylio buvo griuvenų sluoksnis, giliau – baltas – rausvas supiltinis smėlis.

2006 m. 2x1 m dydžio šurfai kasti siekiant kuo tolygiau uždengti abiejų sklypų plotą. Iš viso Naujojoje Uosto g. ištirta 15 šurfų (30 m^2 bendras plotas) (1 pav.). Jie leido susidaryti bendrą vaizdą apie šios vietos raidą. Bendras kultūrinių sluoksnių storis sklypuose siekia iki 2,85 m, o šurfai vietomis kasti net iki 3,9 m gylio (šurfas 4) – beveik esamo jūros lygio. Tačiau labai stori sluoksniai susiformavę daugiausia XIX–XX a. Sklypo 5B P dalyje XX a. sluoksniuose rasta paskirų XVIII a. radinių (tamsiai pilkai ar žaliai glazūruotų koklių su augaliniu ornamentu fragmentų), čia patekusių iš suardytų ankstesnio laikotarpio sluoksnių arba atvežtų su gruntu iš kitų Klaipėdos senamiesčio vietų. Virš įžemio skly-

2 pav. Degėsiai šurfo 6 Š sienelėje iš PR. *G. Zabielos nuotr.*
Fig. 2. Charred wood in the N wall of test pit 6 from the SE.

po 5A ŠR dalyje 2,7–3,1 m gylyje aptiktas iki 20 cm storio juodo žvyro sluoksnis, kuriame pasitaikė tik paskirų XIX a. radinių: bronzinis strypelis, stiklinio indo sienelė, smulkių žiestos keramikos šukelių. Daugiau teritorijos Š dalyje virš įžemio aptikta iki 1,2 m storio (šurfas 14) užpustyto balto smėlio sluoksnis, žymintis čia buvusias kopas. Jos susiformavę ne vienu laiku, greičiausiai ne vėliau kaip XIX a. viduryje.

Sklypo 5B V dalyje 1,65 m gylyje aptiktas 10–15 cm storio medžio anglių sluoksnis (šurfas 6). Anglys buvo 70º kryptimi ant iki 15 cm storio gelsvo smėlio sluoksnio gulinčio tarsi plokščio rąsto (2 pav.). Tarp anglių buvo rastas apsilydžiusio žalsvo stiklo butelio 2–4 mm storio sienelėmis viršutinės dalies fragmentas su 2,6 cm skersmens kakleliu. Virš anglių sluoksnio yra 25–30 cm storio pilko smėlio su gausiomis smulkiomis raudono molio lenktų čerpių griuvenomis sluoksnis. Aptikti sluoksniai turėtų priklausyti 1854 m. Klaipėdos gaisro metu sudegusio pastato liekanoms. Jas kaip uždarą kompleksą prieš vykdant statybas reikia ištirti.

Kita XIX a. struktūra aptikta sklypo 5B PV dalyje, šurfe 5. Tai į kopą įkastas medinis lentinis šulinys. Jo dugnas pasiektas 3,5 m gylyje, kur rasta XIX a. keramikos, porceliano, stiklo fragmentų. Šulinio V dalyje geriau išliko stati 80 cm ilgio, 12 cm pločio, 2 cm storio lenta, žyminti jo sienelę.

Dauguma sklypuose tyrinėtų sluoksnių susiformavo XIX a. pabaigoje – XX a. antroje pusėje. Jų storis siekia iki 2,7 m (šurfas 3). Šurfuose rasta tipiškų XIX a. pabaigos – XX a. pradžios mūrinių pastatų iš raudonų plytų liekanų (šurfai 1, 3, 5, 7, 9, 15), kai kada – net betoninių jų rūsių grindų (šurfai 3, 15), smėlinguose su gausiomis griuvenomis sluoksniuose aptikta įvairių šio laikotarpio dirbinių.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų sklypuose Naujosios Uosto g. 5 rezultatai parodė, kad ankstyviausių Vitės priemiesčio kultūrinių sluoksnių galima tikėtis tik arčiau marių ir Danės upės, tačiau archeologinių požiūriu kai kada gali būti vertingi ir XIX a. susiformavę uždari kompleksai.

FIELD EVALUATION AT NAUJOSIOS UOSTO ST. 5

In 2006 BRIAI excavated 15 test pits (with a total area of 30 m^2) in Klaipėda at the lots at Naujosios Uosto St. 5A and 5B (Fig. 1) and discovered a cultural layer up to 2.85 m thick that formed in the 19th–20th centuries and contained the remains of brick buildings and a wooden well as well as various contemporary finds. The charred wood discovered in test pit 6 (Fig. 2), which is connected with the remains of a building destroyed during the 1854 Klaipėda fire, is more interesting.

KRETINGA

KRETINGOS ROTUŠĖS AIKŠTĖS ŽVALGYMAI 2003 M.

Donatas BUTKUS

2003 m. KM žvalgė teritoriją Rotušės aikštėje (Kretingos senamiestis (A 1821), buvęs ID 2463/A), kur turėjo būti renovuotos ar įrengtos naujos požeminės komunikacijos. Rotušės aikštės teritorija tyrinėta anksčiau (*ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 129–131; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 249; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 267). Per nurodytą laikotarpį PRPI Klaipėdos skyrius ir MLIM ištyrė bendrą 794 m^2 plotą.

2003 m. žvalgytas 674 m^2 plotas, kurio įvairiose vietose kultūrinio sluoksnio storis nevienodas.

Buvusios rotušės vietoje – skverelyje (perkasa 1(29)) atidengtas XVII a. rotušės pamato fragmentas iš lauko riedulių, rištų baltu kalkių skiediniu (pamato plotis – 1,45 m), ir XIX a. statytos pravoslavų cerkvės pamatai (lauko rieduliai, rišti rudu kalkių skiediniu, pamato plotis – 1,7 m). Visi pamatai atkasti 0,85–1 m gylyje. Radiniai atsitiktiniai ir negausūs, nes skverelis XX a. antroje pusėje rekonstruojant įgilintas per 60 cm. Dalį jų galima priskirti XVII a. pradžiai.

Likusiose Rotušės aikštės dalyse (V pakrašty ir centre) kultūrinio sluoksnio storis yra 1,05 m. Atskirose vietose ir duobėse jis siekia iki 1,4–1,9 m. Perkasose fiksuoti lauko riedulių grindiniai, kurie grįsti skirtingu laiku. Apatinį – ankstyvąjį – grindinį, klotą iš neapdirbtų lauko riedulių, dengia griuvenų sluoksnis su XVIII a. būdingais dirbinių fragmentais. Panašus griuvenų sluoksnis su XIX–XX a. pradžios dirbinių liekanomis dengė viršutinį – vėlyvąjį – grindinį. Lauko rieduliai daugiausia apdirbti. Iš radinių paminėtinos negausios XVIII–XX a. datuojamos keramikos liekanos, plokščiųjų koklių, čerpių fragmentai.

Rotušės aikštės ŠV pakraštyje susidurta su užstatymo liekanomis: iš lauko riedulių krauti pamatai rišti kalkių skiediniu, tarpus užpildant plytų nuolaužomis. Šalia pamatų išliko įvažiavimas į kiemą, išgrįstas dviem skirtingo laikotarpio grindinio sluoksniais. Kultūriname sluoksnyje susidurta su plokščiųjų koklių, čerpių, keramikos, stiklo dirbinių fragmentais. Radiniai būdingi XVIII–XX a., jie perduoti saugoti KM.